

HJEMSTAVNSLIV

Nr. 9

Fredag den 20. Juni 1952

23. Aargang

March ved Ludvig d. 16.s Henrettelse

Lidt fra Spillemandsbøgerne

— II —

De fleste Danse i de gamle Spillemandsbøger har kun Navn efter Dansen: Sekstur, Menuet, Kontradans, Vals o. s. v., men ikke saa sjældent dukker der morsomme og træffende Tillægsnavne op, f. Eks. Nellikeroden, Sisken, den lille sorte (med mange 16de Dels Noder, der gør Nodebilledet sort) eller mere drastige: Vride-Rumpe og Rokke R. og mange flere, og endelig træffer man engang imellem paa Navne, der fører een lige ind i Historiens store Begivenheder.

I en gammel Bog fra Egnen mellem Kolding og Vejle fra ca. 1840 støder vi paa: »March ved Ludvig den 16des Henrettelse« — og medens vi spiller Styk-

ket, føres vi i Tankerne tilbage til Paris d. 21. Januar 1793. En stor Menneskemængde trænger sig gennem de snævre, krogede Gader mod Revolutionspladsen. Efter endeløse Diskussioner i Tribunalet og efter en Skinproces er Kongen af Frankrig, Ludvig den 16de, endelig blevet dømt til Døden, og selvom Henrettelser er en dagligdags Begivenhed i Paris i de Dage, vil alle dog hen at se Kongens Hoved falde under Guillotinens Kniv. Tavse staar Menneskemasserne langs de Gader, Vognen med den dødsdømte kører igennem, og der er sort af Tilskuere paa selve Pladsen. Republikens Garde er paa Benene — og medens 100 Trom-

mer drøner, falder det kongelige Hoved under Fald-
øksen. De Kilder, der har staaet til min Raadighed,
nævner ikke Ordet Musik ved den Lejlighed, saa hvor-
for og hvornaar Navnet er hæftet paa Marchen —
en livlig, tidstypisk, fransk Militærmarch — kan ikke
siges endnu, om det nogensinde bliver muligt; men
en Forbindelse maa der sikkert være.

Nogle Aar senere dukker en Mand op i Frankrig,
der paa faa Aar opløser Republikken og lader sig ud-
raabe til Kejser, nemlig Napoleon. En Krigerkejser,
der hele Livet igennem kæmpede mod det øvrige Euro-
pa, indtil han endelig besejredes ved Waterloo 1814.
Navnlig hans Tid sætter sig flere Spor i Spillemands-
bøgerne — og gør det meget tidligt. I en fynsk Bog
fra 1805 finder vi saaledes en Napoleons-March. Samme
Aar vandt han en stor Sejr over de forenede russisk-
østrigske Hære ved Austerlitz i Bøhmen, atter er det
i en fynsk Bog, vi træffer Minder fra denne Kamp:
Den russiske, den østrigske og den franske March fra
Austerlitz. Alle 3 typiske Militærmarcher med spænd-
stige Rytmer og smeldende Trompetklange, der nu
maa nøjes med Spillemandens jævne Fiol som For-
tolker. Den russiske March findes morsomt nok ogsaa
i en jydsk Bog, den samme der bringer Ludvig den
16des March. Det er den ene af 2 Marcher, meddelt
af Ole Kjær fra Ringkøbing, (de blev iøvrigt begge
spillede ved Randers-Stævnet den 4. November). To
Spørgsmaal trænger sig nu nødvendigvis paa: Hvor-
ledes er denne franske Musik kommet til Danmark,
og er det et Tilfælde, at den navnlig findes i fynske
og sydjydske Spillemandsbøger? — Det er ikke saa
svært at give Svar paa disse Spørgsmaal. Danmark
indgik jo — desværre for os — en Alliance med Na-
poleon i de sidste Aar før 1814, et Forhold, der bl.
a. medførte Adskillelsen mellem Norge og Danmark
og rystede vort Pengevæsen i en uhyggelig Grad. Men
i Øjeblikket bevirkede det, at vi sendte Tropper til
Støtte for Franskmandene. I Stormen paa Stralsund
1809 deltog 2000 danske Soldater, og igen en fynsk
Bog bringer Bud om Begivenheden: Stralsundmarchen
(ogsaa spillet i Randers). 1808 rykkede 20.000 Fransk-
mænd og Spanioler ind i Jylland for at hjælpe os mod
Svensken. Nogen Hjælp var de nu ikke til — derimod
brændte de Slottet »Koldinghus« af, og trak sig iøv-
rigt hurtigt sydpaa igen. Endelig hjalp danske Trop-
per en fransk Division med at beskytte Hamborg i
1813, saa der har ikke manglet Lejlighed til at knytte
ogsaa musikalsk Forbindelse. Naar et fransk Militær-
orkester i Felten eller under fredelige Forhold i By-
erne har musiceret, kan man rigtig tænke sig mangen
en jydsk eller fynsk Soldat, og Soldaterne toges den
Gang udelukkende blandt Landbefolkningen, staa og
lytte til de fremmede og alligevel saa iørefaldende
Toner og mærke sig dem saa nøje, at han senere kunde

finde dem frem paa sin Violin og nedskrive dem. Det
var Sydjylland og Fyn der i Napoleonkrigenes Tid
maatte stille Soldater, saa derfor finder vi den Tids
franske Musik netop i de nævnte Bøger. Og selvom
Sproget selvfølgelig har været en stor Hindring (vi
husker alle Blichers udødelige »E Bindstouw«, hvor
Franskmændene raaber »Wive l'empereur«, leve Kej-
seren, men den danske Soldat forstaaer det saadan, at
de raaber »Piiv med laang Rør«), Musikkens Sprog
var og er heldigvis internationalt, det forstaaes umiddel-
bart og kan derfor bringe Bud om, hvad der rørte
sig i Sindene for 150 Aar siden. Forresten mener jeg
at have fundet en sproglig Levning fra fransk i en
gammel fynsk Nodebog. Heri findes bl. a. en Dans
ved Navn »Den vieilde Kontredans«, og det lyder jo
ikke særlig dansk. Forklaringen er sikkert den, at den
oprindelige Titel paa Fransk lød »La vielle contre-
dansen«, altsaa den gamle Kontredans, et Navn, der
synes at passe udmærket, da Melodien med sine mange
Gentagelser og uden større Spring gør et gammelt
Indtryk. Navnet gaar saa over til Almuen og bevares
nogenlunde, selvom Betydningen ikke forstaaes. Der
findes iøvrigt flere franske Forvanskninger, men det
vil føre for vidt at nævne dem alle.

Enden paa Napoleontidens Krige og Omvæltninger
blev Wienerkongressen 1814, der skulle bringe Orden
i det europæiske Kaos. Et lille musikalsk Minde herom
har vi i en Wienerkongresvals fra Koldingegnen.

Herhjemme har navnlig Struenseetiden sat sig Spor
i Spillemandsbogen. Der findes en Menuet med An-
givelse: Componirt von Graf Struensee, en ret lang
og noget stiv Hofmenuet. Og det er jo muligt, Stru-
ensee virkelig har skrevet denne Musik. Han var en
typisk Repræsentant for det oplyste 18de Aarhundrede,
var i Besiddelse af gode litterære Evner og har sik-
kert ogsaa syslet lidt med Musik. Om hans Forhold
til Dronningen og hans sørgelige Endeligt — han blev
halshugget paa Østre Fælle 1772 — taler en gammel
Nodebog fra 1790 (vist af tysk Oprindelse). Vi finder
heri »Grev Struensees sidste Dans med Dronning
Mathilde.« Menuetten derimod findes ikke mindre end
tre Steder i Nodebøger, der har tilhørt en kendt Spil-
lemand et par Mil vest for Fredericia, Mads Brems,
men det er svært at sige, hvorledes den fornemme
Hofdans er havnet netop der og aabenbart har været
meget yndet.

Denne Trang til ogsaa i Musik at forevige store Be-
givenheder og kendte Personer hører selvfølgelig ikke
kun den gamle Tid til. Senere har f. Eks. Lumbye til
Minde om den første Jernbane i Danmark skrevet sin
kendte Jerbanegalop. Den — ogsaa fra H. C. Ander-
sen — meget berømte Sangerinde Jenny Lind »den
svenske nattergal« fik sin Jenny Lind Vals o. s. v., o.
s. v. Men det gaar ud over den Epoke, vi i Spille-

mandskredsen sysler med, det maa vi overlade til
kommende Generationer at arbejde med.

Maaske det er en nærliggende Tanke, at den mest
»udenvalts« Musik i de gamle Spillemandsbøger har
sin Rod i tysk Musik. Men det synes ikke at være
Tilfældet i saa høj Grad, som man skulde tro. Med
de mange fornemme og yndefulde Menuetter, kvikke
Marcher, melodiose Francaiser, Ecosaiser og Engelsk-
dansen eller Anglaiser, som de ogsaa kaldes (oprinde-
lig stammende fra England, men i den Skikkelse, vi
kender dem, udformet i Frankrig) staaer vore gamle
Spillemandsbøger i stor Gæld til fransk Musik. Her
har sikkert ogsaa de mange Slotte og Herregaarde
paa Fyn, Taasinge og Langeland været Gennemgangs-
led. Herfra er Musikken »sunken« ned til Almuen,

der trofast har bevaret den i de gamle Bøger, hvor-
fra vi igen henter den frem efter lang Tids Glemsel
og forsøger at puste fornyet Liv i den.

Det er altid morsomt at spille de gamle Melodier,
først og fremmest til Brug for Folkedansen, men og-
saa paa vore Stævner, naar vi helt fordyber os i Mu-
sikken som saadan og samtidig forsøger at give Til-
hørerne et Indtryk af den Livsglæde og Skønhed, der
kan gemmes i saadan en gammel Dans. Men det er
ogsaa muligt — hvad denne Artikel skulde give et
lille Indtryk af — paa denne Maade, i Toner, at knytte
Forbindelse tilbage til svundne Aarhundreders store
Begivenheder, Begivenheder, der har spillet en stor
Rolle, ogsaa for vort Folk.

H. Vad Thomsen.